

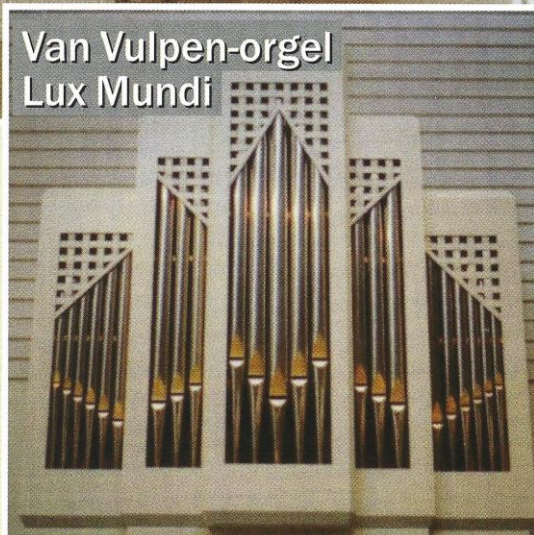
Een Lexmondse orgeldynastie

Joost-Jan Kool

Eind 1888 werd er in Lexmond een Nederduitsch Gereformeerde Kerk gesticht. De eerste kerkdiensten waren in een boerderij. Eind 1894 werd het kerkgebouw aan Lakerveld betrokken.

Het duurde nog 25 jaar voordat in 1919 het De Koff-orgel (foto boven) in gebruik werd genomen. Voorjaar 1991 kwam kerkelijk centrum Lux Mundi gereed en twee jaar later klonken de eerste tonen uit het Van Vulpen-orgel (foto rechts).

Het zijn misschien wat grote woorden. Maar je zou kunnen spreken van een heuse orgeldynastie. Die begon in 1905 en duurde, met een korte onderbreking, tot 2024. We hebben het over Roelof van Mazijk, schoonzoon Peet de With en diens zoon Roel de With, die onlangs afscheid nam als organist van Lux Mundi. Samen speelden ze meer dan een eeuw waarin het ritme van het orgelspel versnelde, de mechanische techniek het spelen gemakkelijker maakte, maar het specifieke orgelgeluid tijdloos bleef.

Terug naar die eerste klanken. De doleantie had nog maar net de kerk verscheurd. Een gebeurtenis die ook in Lexmond en Hei- en Boeicop voor breuklijnen in het kerkelijke en sociale leven moet hebben gezorgd. Kerk en maatschappelijke leven waren immers nog nauw verbonden met elkaar. Dat die connectie ook bestond tussen politiek en kerk is af te leiden uit het feit dat dominee Abraham Kuyper (1837-1920), geestelijk vader van de doleerenden (de klagenden), tevens grondlegger was van de eerste politieke partij van Neder-

Peet de With en zijn echtgenote werden in 1979 in het zonnetje gezet in het Verenigingsgebouw van Lexmond. Dat gebeurde ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum van De With als organist van de gereformeerde kerk. Het echtpaar kreeg van de gemeenteleden een reis naar Denemarken aangeboden.

land: de Anti-Revolutionaire Partij (ARP). Een naam die verraadt dat de gereformeerden van Lexmond, in tegenstelling tot het heden, tot het kamp der preciezen gerekend moesten worden. De nog jonge kerk verhuisde van het voorhuis van een boerderij aan het Lakerveld naar een gloednieuw geschonken kerkgebouw, eveneens aan het Lakerveld, de plek waar tegenwoordig een parketvloerenbedrijf huist.

En in die kerk stond een orgel (harmonium) dat moest worden bespeeld. Die taak werd in de muzikale handen van Roelof van Mazijk gelegd. Roelof was de zoon van Jan, smid op het dorp. De kerk had een bedrag van 25 gulden over voor het naar binnen hengelen van het jonge muzikale talent. Voor dat geld kon Roelof orgellessen volgen. Als tegenprestatie gaf vader Jan de kerk de verzekering dat 'wanneer de Heere het leven van zijn zoon spaarde, deze drie jaar voor niets zou spelen'. Het bleek een goede investering te zijn en op 16 december 1905 wordt Roelof van Mazijk op deze gronden aangenomen als organist van de gereformeerde kerk van Lexmond en Hei- en Boeicop. Een functie die hij maar liefst 40 jaar lang zou vervullen.

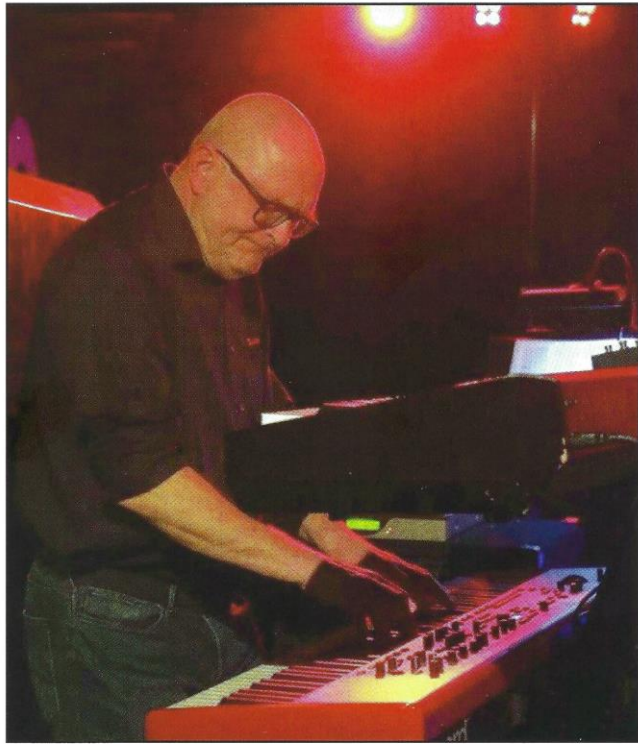
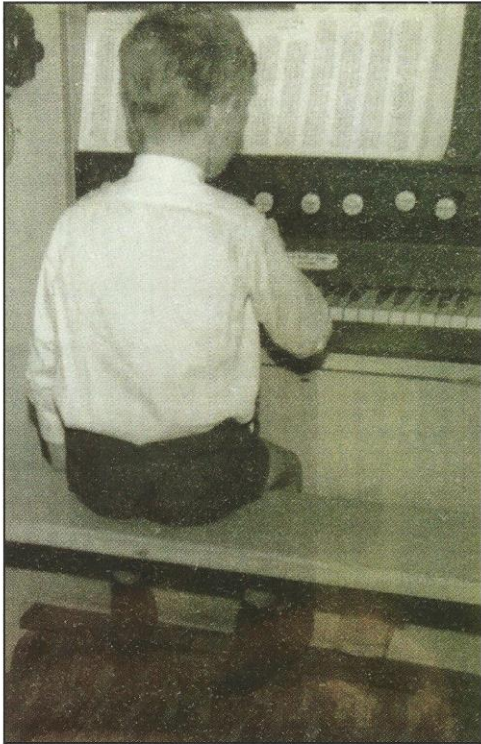
Hoe ouder een geschiedenis hoe beperkter de zintuigen die gevoed worden door alles wat is vastgelegd. De leemten worden gevuld met

fantasie. Een persoonlijke invulling van hoe het moet zijn geweest. In eerste instantie is er slechts het gesproken woord. Fluisterend doorgegeven van generatie op generatie. Later kwam het schrift. Daartussendoor ontwikkelde zich het beeld. Van tekeningen in een grot tot de schilderkunst. Later fotografie en (stomme) film. Wat ontbreekt zijn de geluiden en de geuren van het verleden.

Klavier

Terug naar Roelof van Mazijk. Zoals zoveel mensen in die tijd bespeelde hij een klavier. Een op lucht aangedreven orgel. De klanken van zijn orgelspel moeten op de toen nog uiterst bedrijvige Dorpsstraat te horen zijn geweest. Mogelijk vermengd met de geluiden van de smederij: trappelende paardenhoeven, metaal op metaal, het geratel van een kar. Ook naar de geuren is het gissen: metalige dampen van een opgepookt vuur, de weeïge zweem vers beslagen paardenhoef, vers bewerkt hout, etensgeuren, een zeldzame machine die zwarte rookwolken braakt. Het is slechts een schets van hoe het zou kunnen zijn geweest. Tegelijkertijd is het uiterst ondenkbaar dat een jonge man midden op de dag, terwijl iedereen hard aan het werk was, een orgel heeft bespeeld.

In 1945 zwaaide Roelof af als organist. In de

Roel de With heeft na ruim 50 jaar afcheid genomen als organist van de Protestantse Gemeente Lexmond (Lux Mundi). Als klein kind was hij al gefascineerd door het orgel.

negen jaar die volgden werd de functie van organist door drie personen ingevuld: Engelbert Spronk, Janny de Haan en Adriaan Kon. Daarna vindt de erfopvolging plaats. Schoonzoon Peet de With neemt plaats achter het orgel. We schrijven het jaar 1954. De ARP wordt inmiddels geleid door de gereformeerde oud-verzetsheld Jan Schouten. Nederland staat volledig in de steigers. Een nieuw begin. Ook achter het orgel. Of de benoeming van een nieuwe organist symbool staat voor een nieuw begin, is niet bekend. Ook hier is het de fantasie echter niet verboden wat geitenpaadjes te nemen. Weerklonk er opluchting in het gezang van de gemeente? Een jubelende samenzang? In een interview in een krant spreekt Peet de With zelf over een tijd van donderpreken en een tussenzang. De geest van Abraham Kuyper waakte duidelijk nog altijd over de gereformeerde kudde.

Ook Peet bleek een man van de lange orgeladem te zijn. Maar liefst 50 jaar begeleidde hij de eredienst.

Roel de With

Een reuzensprong in de tijd. Achter het orgel zit een jonge gast. Opnieuw een Roelof, Roel de With, aan de toetsen. Geen abrupte overgang, maar er geleidelijk ingerold. Samen met zijn vader, 20 vingers op het klavier. Na verloop van tijd werd zijn speelruimte groter.

Roel: „Ik kwam zo een beetje in de pubertijd en het viel niet mee om 's ochtends fris in de kerk te verschijnen, omdat ik 's avonds, net als heel veel anderen van mijn leeftijd, ging stappen. Mijn vader zei toen dat ik de avonddienst maar moest gaan begeleiden. Ik had toen van dat lange haar en een dominee zei eens: die meid kan goed spelen." Om ook maar aan te geven dat bijna 100 jaar na de doleantie de panelen waren verschoven. De gereformeerde kerk in Lexmond was een rekkelijk oord geworden: uitslapen op zondagmorgen en een mannelijke organist met haren waarvan Abraham Kuyper moet hebben gegruwd.

Veel veranderde. De ARP van de kleine luyden ging op in het CDA, de samenleving werd

Op 28 januari 2024 werd Roel de With feestelijk uitgeluid als organist van Lux Mundi. Daarmee kwam een eind aan een 'orgeldynastie' van ruim 100 jaar.-

steeds meer seculier. De Lexmondse gereformeerden zochten naar een plek in de wereld. Vaak was die zoektocht muzikaal. Vader en zoon runden samen het Lexmondse orgelbedrijf. In een nieuwe kerk (het huidige Lux Mundi) en op een ander orgel. Een kwalitatief hoogwaardig orgel. Daarvoor had Peet gestreden. De kerkenraad was immers van mening dat een goedkoop elektronisch orgel ook prima in de nieuwe kerk volstond. Gelukkig bleef de kerk dat muzikale euvel bespaard. Buidels werden omgedraaid, elke gulden werd geteld, met een kwalitatief hoogwaardig orgel als resultaat. In 1993 kreeg Peet een hartinfarct. Vanaf dat moment begeleidde Roel de ochtend- en Peet de avonddienst. Dat deed hij totdat hij vanwege nieuwe hartproblemen aan Rinus Langerak moest vragen dat van hem over te nemen. Roel bleef over als laatste telg uit de Lexmondse orgeldynastie. Een dynastie die bijna 120 jaar na die 25 gulden voor de lessen van Roelof van Mazijk op 28 januari 2024 ten einde kwam.

In de tuinkamer van Roel de With loopt het tegen de avond. Op de Dorpsstraat wurmt het dagelijkse sluipverkeer zich in de richting van Ameide. De winkels en bedrijven van weleer

zijn grotendeels verdwenen. Roel schenkt een droge witte wijn en vertelt over zijn liefde voor de muziek en over de manier waarop hij de samenzang begeleidde. Altijd in dienst van. Een muzikaal ondersteuner. En altijd van een verticaal geschreven schrift: het Klavarskribo. In ons beeld beweegt de tijd zich langs een horizontale balk. De muziek van Roel en degenen die hem voorgingen staat daar haaks op. Een mooie symboliek voor de tijdloosheid van hun orgelmuziek.

Organisten sinds 1888

Hendrik Frans den Hartogh (1888 – 1905)
Roelof van Mazijk (1905 - 1948)
Engelbert Spronk (1948 – 1950)
Janny de Haan (1948 – 1954)
Adriaan Kon (1954 – ?)
Anton den Besten (1954 – ?)
Peet de With (1954 – 2009)
Roel de With (1970 – 2024)
Teus den Breejen (1995 – 2018)
Rinus Langerak (2002 – 2017)
Patty van Kouterik - de With (2008 – heden)
Eduard Bos (2018 - heden)
Martijn Borsje (2021 - heden)